

เอกสฺมี หิ สมเย สตถา ราชคเ วุตถาสฺโส “อชฺชมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมิตฺถาสฺมาตี ภิกฺขุณฺ อารโจาเปสิ ๑

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ. พระศาสดา ผู้มีพระชนาอันประทับอยู่แล้ว ในพระนครชื่อว่าราชคฤห์ (ทรงยังบุคคล) ให้บอกแล้ว แก่ภิกษุ ท. ว่า “(อ. เรา) จักหลีกไป สู่ที่จาริก ด้วยอันล่วงไปแห่งเดือนด้วยทั้งทั้ง” ดังนี้ ๑

วตฺถํ กิเรตํ พุทฺธานํ ภิกฺขุหิ สหฺมึ จาริกํ จริตฺถากาเมณ “เอวํ ภิกฺขุ อตฺตโน ปตฺตปจฺจนจิวรรณานํ กตฺวา สฺมุคฺคิณฺสฺสตีติ “อิทานิ อชฺชมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมิตฺถาสฺมาตี ภิกฺขุณฺ อารโจาปนํ ๑

ได้ยืนว่า อ. การทรงยังบุคคลให้บอก แก่ภิกษุ ท. ว่า “ในกาลนี้ (อ. เรา) จักหลีกไป สู่ที่จาริก โดยอันล่วงไปแห่งเดือนด้วยทั้งทั้ง” ดังนี้ (ด้วยทรงประสงค์) ว่า “อ. ภิกษุ ท. กระทำแล้ว (ซึ่งกิจ ท.) มีการระบมซึ่งบาตรและการย้อมซึ่งจีวรเป็นต้น ของตน จักไป สบาย ด้วยประการฉะนี้” ดังนี้ นั้น เป็นวัตร ของพระพุทธเจ้า ท. ผู้ใคร่เพื่ออันเสด็จเที่ยวไป สู่ที่จาริก กับ ด้วยภิกษุ ท. (ย้อมเป็น) ๑

ภิกฺขุสฺ ปน อตฺตโน ปตฺตปจฺจนานํ กโรนฺเตสฺส, มหาภสสพตเถโรปิ จิวฺรานิ โหวํ ๑

ก็ ครั้นเมื่อภิกษุ ท. กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีการระบมซึ่งบาตรเป็นต้น ของตน, แม้ อ. พระเถระชื่อว่ามหาภสสปะ ชักแล้ว ซึ่งจีวร ท. ๑

ภิกฺขุ อุชฺฌายีสฺส “เถโร กสฺมา จิวฺรานิ โหวติ; อิมสฺมี นคเร (P56) อนฺโต จ พหิ จ อญฺจารส มนุสฺสโกภฺปิยวสนฺติ: ตตฺถ เย เถรสฺส น ฌาตกา, เต อุปฺภจฺจกา; เย น อุปฺภจฺจกา, เต ฌาตกา; เถรสฺส จตฺตหิ ปจฺเจยฺเหติ สมฺมานํ สกฺการํ กโรนฺติ; เอตฺถกํ อุปฺการํ ปหาย เอส กหํ คมิสฺสตี; สเจปิ คจฺเจยฺย, มาปมาทกฺขนฺทรโต ปรํ น คจฺฉิณฺสตีติ ๑

อ. ภิกษุ ท. ยกโทษแล้ว ว่า “อ. พระเถระ ย่อมชัก ซึ่งจีวร ท. เพราะเหตุไร, อ. โกฏิแห่งมนุษย์ ท. สิบแปด ย่อมอยู่ในภายในด้วย ในภายนอกด้วย ในพระนคร นี้ ๑ อ. - (ในมนุษย์ ท.) เหล่านั้นหนา - (มนุษย์ ท.) เหล่าใด เป็นญาติ ของพระเถระ (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ. มนุษย์ ท.) เหล่านั้น เป็นอุปัฏฐาก (ย่อมเป็น), (อ. มนุษย์ ท.) เหล่าใด เป็นอุปัฏฐาก (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ. มนุษย์ ท.) เหล่านั้น เป็นญาติ (ย่อมเป็น), (อ. มนุษย์ ท. เหล่านั้น) ย่อมกระทำ ซึ่งสัมนานะ ซึ่งสักการะ ด้วยปัจจัย ท. สี่ แก่พระเถระ, (อ. พระเถระ) นั้น ละแล้ว ซึ่งอุปการะ อันมีประมาณเท่านี้ จักไป (ในที่) ไหน, แม้ถ้าว่า (อ. พระเถระนั้น) พึงไปไซ้, (อ. พระเถระนั้น) จักไม่ไป (สู่ที่) อื่น จากชอกชื่อว่ามาปมาทะ” ดังนี้ ๑

สตฺถา กิร ยํ กนฺทรํ ปตฺวา ปุณฺ นินฺตเตตฺตพฺพตฺตเก ภิกฺขุ “ตฺมเห อิตฺโต ปณฺณินฺตเตตฺถ, มา ปมชฺชิตฺถาติ วเทติ, สทา “มาปมาทกฺขนฺทราติ วจฺจติ, ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ๑

ได้ยืนว่า อ. พระศาสดา เสด็จถึงแล้ว ซึ่งชอก ใด ย่อมตรัส ว่า “อ. เธอ ท. จงกลับเฉพาะ (จากที่) นี้, (อ. เธอ ท.) อย่าประมาทแล้ว” ดังนี้, กะภิกษุ ท. ผู้ควรแล้วแก่ความเป็นภิกษุผู้อันพระองค์พึงให้กลับ อีก (อ. ชอก) นั้น (อันชน ท.) ย่อมเรียก ว่า “อ. ชอกชื่อว่ามาปมาทะ” ดังนี้, (อ. คำ) นั้น (อันภิกษุ ท.) กล่าวแล้ว หมายเอา (ซึ่งชอกชื่อว่ามาปมาทะ) นั้น ๑

สตถาปิ จาริกิ ปกุกมนโต จินตลสิ “อิมสฺมี นคเร อนโต จ พหิ จ อฏฺฐารส มนุสฺสโกภฺบิโย วสนติ, มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลกฺขณานสฺส ภิกฺขุหิ คนฺตพฺพํ โหติ, น สกฺกา วิหารํ ตฺวจฺฉํ กาทํ, กนฺนุ โข นีวตฺตาเปสฺสามีติ ๑

แม่ อ. พระศาสดา เสด็จหลีกไปอยู่ สูที่จาริก ทรงดำริแล้ว ว่า “อ. โกภฺบิแห่งมนุษย์ ท. ลีบแปด ย่อมอยู่ ในภายในด้วย ในภายนอกด้วย ในพระนคร นี้, อ. อันอันภิกษุ ท. พึงไป ในที่เป็นที่กระทำซึ่งงานมงคลและงานมิใช่มงคล ท. ของมนุษย์ ท. ย่อมมี, (อันเรา) ไม่อาจ เพื่อกันกระทำ ซึ่งวิหาร ให้ว่างเปล่า, (อ. เรา) ยังใครหนอแล จักให้กลับ” ดังนี้ ๑

อถสฺส เอตทโหสิ “กสฺสปสฺส เจเต มนุสฺสา ฌาตกา จ อุปฏฺฐากา จ, กสฺสปํ นีวตฺเตตฺตํ วฏฺฏตีติ ๑

ครั้งนั้น (อ. อันทรงดำริ) นั้น ว่า “ก็ อ. มนุษย์ ท. เหล่านั้น เป็นญาติด้วย เป็นอุปัฏฐากด้วย ของกัสสปะ (ย่อมเป็น), อ. อัน (อันเรา) ยังกัสสปะ ให้กลับ ย่อมควร” ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่พระศาสดา นั้น ๑

โส เถรํ อาท “กสฺสป น สกฺกา วิหารํ ตฺวจฺฉํ กาทํ, มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลกฺขณานสฺส ภิกฺขุหิ อตฺถโธ โหติ, ตฺวํ อตฺตโน ปริสาย สหฺมึ นีวตฺตสฺสูติ ๑

(อ. พระศาสดา) นั้น ตรัสแล้ว กะพระเถระ ว่า “ดูก่อนกัสสปะ (อันเรา) ไม่อาจ เพื่อกันกระทำ ซึ่งวิหาร ให้ว่างเปล่า, อ. ความต้องการ ด้วยภิกษุ ท. ในที่เป็นที่กระทำซึ่งงานมงคลและงานมิใช่มงคล ท. ย่อมมี แก่มนุษย์ ท., อ. เธอ จงกลับ กับ ด้วยบริษัท ของตน” ดังนี้ ๑

“สาธุ ภนฺเตติ เถโร ปริสํ อาทาย นีวตฺติ ๑

อ. พระเถระ (รับพร้อมเฉพาะแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. ดีละ” ดังนี้ พาเอาแล้ว ซึ่งบริษัท กลับแล้ว ๑

ภิกฺขุ อชฺชฌายีสฺส “ทิกฺขุจํ โว อาวุโส, นนฺ อิทาเนว อมฺเหติ วุตฺตํ, ‘มหากัสสปํ กสฺมา จีวรานิ ไชวติ, น โส สตฺถารา สหฺมึ คมิสฺสตีติ ยํ อมฺเหติ วุตฺตํ, ตเทว ชาตนฺติ ๑

อ. ภิกษุ ท. ยกโทษแล้ว ว่า “ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ. เหตุฉะนั้น) อันท่าน ท. เห็นแล้ว (หรือ), (อ. คำนั้น) อันเรา ท. กล่าว แล้ว ในกาลนี้นั้นเทียว มิใช่หรือ, (อ. คำ) ไດ ว่า ‘อ. พระมหากัสสปะ ย่อมซัก ซึ่งจีวร ท. เพราะเหตุไร, (อ. พระมหากัสสปะ) นั้น จักไม่ไป กับ ด้วยพระศาสดา’ ดังนี้ อันเรา ท. กล่าวแล้ว, (อ. คำ) นั้นนั้นเทียว เกิดแล้ว” ดังนี้ ๑

สตฺถา ภิกฺขุณํ กถํ สุตฺวา นีวตฺติตฺวา จีโต อาท “ภิกฺขเว กิณฺหาเมตํ กเถถาติ ๑

อ. พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของภิกษุ ท. เสด็จกลับแล้ว ประทับยืนอยู่แล้ว ตรัสแล้ว ว่า “ดูก่อน ภิกษุ ท. (อ. เธอ ท.) ย่อมกล่าว (ซึ่งเรื่อง) นั้น ชื่ออะไร” ดังนี้ ๑

“มหากัสสปตเถรํ อารพฺภ กเถม ภนฺเตติ อตฺตนา (P57) กถิตนียาเมเนว สพฺพํ อาโรเจสฺสุ ๑

(อ. ภิกษุ ท. กราบพูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ. ข้าพระองค์ ท.) ย่อมกล่าว ปราภก ซึ่งพระเถระชื่อว่ามหากัสสปะ” ดังนี้ กราบพูลแล้ว (ซึ่งเรื่อง) ทั้งปวง โดยทำนอง (แห่งคำ) อันตนกล่าวแล้วนั้นเทียว ๑

ตํ สุตวา สุตวา “ ภิกขเว ตุมเห กัสสปิ ‘กุลลสฺส เจว ปจฺเจยฺส จ ลคฺคิติ วเทถ, โส ‘มม วจฺนํ กริสฺสามิติ นินฺตฺวา, เอโส हि ปุพฺเพปิ ปตฺถนํ กโรโตเยว ‘จตุสฺส ปจฺเจยฺส อลคฺคโค จนนฺโทโม หุตฺวา กุลานิ อุปสงฺกมิตุํ สมตฺถิโก ภเวยฺยนฺติ ปตฺถนํ อกาลิ, นตฺถเตสฺส กุลลสฺส วา ปจฺเจยฺส วา สงฺโก; อหํ จนนฺโทมบฺบิปปทฺธเจว อริยวสฺสปฏิบัติทฺถจ กเถนฺโต กัสสปิ อาทิ กตฺวา กเถสิณฺติ ฯ”

อ. พระศาสดา ทรงสดับแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น (ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. อ. เธอ ท. ย่อมกล่าว ซึ่งกัสสปะ ว่า ‘(อ. พระเถระชื่อว่ากัสสปะ) ข้องแล้ว ในตระกูล ท. ด้วยนั้นเทียว ในปัจฉย ท. ด้วย’ ดังนี้, (อ. กัสสปะ) นั้น กลับแล้ว (ด้วยอันคิด) ว่า ‘(อ. เรา) จักกระทำ ซึ่งคำ ของเรา’ ดังนี้, ก็ (อ. กัสสปะ) นั้น เมื่อกระทำ ซึ่งความปรารถนา แม้นในกาล ก่อนนั้นเทียว ได้กระทำแล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า ‘(อ. เรา) เป็นผู้ไม่ข้องแล้ว ในปัจฉย ท. สี่ เป็นผู้มีพระจันทร์เป็นเครื่อง เปรียบ เป็น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันเข้าไป สู่ตระกูล ท. พึงเป็น’ ดังนี้, อ. ความข้อง ในตระกูล ท. หรือ หรือว่า ในปัจฉย ท. ย่อมไม่มี (แก่กัสสปะ) นั้น, อ. เรา เมื่อกล่าว ซึ่งปฏิบัติอันมีพระจันทร์เป็นเครื่องเปรียบด้วยนั้นเทียว ซึ่งปฏิบัติแห่ง วงศ์ของพระอริยเจ้าด้วย กล่าวแล้ว กระทำ ซึ่งกัสสปะ ให้เป็นต้น” ดังนี้ ฯ

ภิกขุ สุตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “ภนฺเต กทา ปน เถเรน ปตฺถนา จปิตาติ ฯ”

อ. ภิกษุ ท. พุทธถามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ. ความปรารถนา อันพระเถระ ตั้งไว้แล้ว ในกาล ไฉน” ดังนี้ ฯ

“โสตุกามตฺถ ภิกขเวติ ฯ”

(อ. พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. (อ. เธอ ท.) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ย่อมเป็น (หรือ)” ดังนี้ ฯ

“อาม ภนฺเตติ ฯ”

(อ. ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบพูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ. ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ย่อมเป็น)” ดังนี้ ฯ

สุตวา เตสํ “ภิกขเว อิติ สตสฺสสฺสกปฺมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม พุทฺโธ โลเก อุทฺปาทีติ วตฺวา ปทุมุตฺตรพุทฺธ กาลเ เตน จปิ ตํ ปตฺถนํ อาทิ กตฺวา สพุทฺธ เถรสฺส ปุพฺพจริตํ กเถสิ ฯ”

อ. พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. อ. พระพุทธเจ้า พระนามว่าปทุมุตระ ได้เสด็จอุบัติ แล้ว ในโลก ในที่สุดแห่งกัปมีแสนเป็นประมาณ (แต่ภิกษุ ท.) นี้” ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งความประพจน์ในกาลก่อน ของพระ เถระ ทั้งปวง กระทำ ซึ่งความปรารถนา อัน (อันพระเถระ) นั้น ตั้งไว้แล้ว ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ ให้เป็นต้น ฯ

ตํ เถรปาลิยํ วิตุถาริตเมว ฯ”

(อ. ความประพจน์ในกาลก่อน) นั้น (อันพระธรรมสังคทาอาจารย์) ให้พิสดารแล้ว ในเถรบาลนั้นเทียว ฯ

สตฺถา ปน อิมํ เถรธฺมํ ปุพฺพจรีตํ วิตฺถาเรตฺวา “อิตฺติ โข ภิกฺขเว อหํ จนฺโทปมปฺปฏฺธิปทญฺเจว อริยวสฺสปฏฺธิปทญฺจ มม ปุตฺตํ กสฺสปี อาทิ กตฺวา กเถสึ, มม ปุตฺตสฺส ปจฺจเยสฺสุ วา กุเลสฺสุ วา วิหารเยสฺสุ วา ปรีเวณฺเณสฺสุ วา สงฺโก นาม นตฺถิ, ปลลลเ อโศริตฺวา ตตฺถ จริตฺวา คจฺจนฺโต ราชหฺโส วิย กตฺถจฺจิ อลฺลคฺโคเยว มม ปุตฺโตติ อนุสฺสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

กั อ. พระศาสดา ครั้นทรงยังความประพัตติในกาลก่อน แห้งพระเถระ นี้ ให้พิสดารแล้ว (ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. อ. เรา กล่าวแล้ว ซึ่งปฏิบัติอันมีพระจันทร์เป็นเครื่องเปรียบด้วยนั้นเทียว ซึ่งปฏิบัติแห่งวงศ์ของพระอริยเจ้าด้วย กระทำ ซึ่งกัลสปะ ผู้เป็นบุตร ของเรา ให้เป็นต้น ด้วยประการฉะนี้แล, ชื่อ อ. ความซ่อง ในปัจจย ท. หรือ หรือว่า ในตระกูล ท. ในวิหาร ท. หรือ หรือว่า ในบริเวณ ท. ย่อมไม่มี แก่บุตร ของเรา, อ. บุตร ของเรา ไม่ซ่องแล้ว (ในที่) ไหน ๆ นั้นเทียว รากะ อ. หงส์ผู้พระราชา ตัวข้ามลงแล้ว ในเปือกตม เทียวไปแล้ว (บนเปือกตม) นั้น บินไปอยู่” ดังนี้ เมื่อทรงสืบต่อ ซึ่งอนุสนธิ แสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า